

Πάτρικ Λη Φέρμορ
Ανάμεσα στα δάση
και τα νερά

Μετάφραση: Νίκος Κούτρας

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό γράμμα στον Ζαν Φίλντινγκ	11
1. Περνώντας τη γέφυρα	17
2. Βουδαπέστη	38
3. Η μεγάλη ουγγρική πεδιάδα	63
4. Τα έλη της Τρανσυλβανίας	127
5. Μέσα από το δάσος	165
6. Τριπλή φούγκα	212
7. Υψίπεδα των Καρπαθίων	263
8. Το τέλος της Μέσης Ευρώπης	330

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σκέψεις σ' ένα καφενείο

μεταξύ του Καζάν και των Σιδηρών Πυλών 377

Σημειώσεις του μεταφραστή 381

Περνώντας τη γέφυρα

ΙΩΝΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣΑ ΠΟΛΛΗ ΩΡΑ ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ. Οι σκιές συνάζονταν πάνω από τις ακτές της Ουγγαρίας και της Σλοβακίας και ο Δούναβης, που γοργοκυλούσε ανάμεσά τους μολυβένιος, έβρεχε τις αποβάθρες της παλιάς πόλης του Έστεργκομ, όπου σ' έναν απότομο λόφο η βασιλική υψωνόταν μέσα στο λυκόφως. Ο μεγάλος θόλος και τα δύο παλλαδιανά καμπαναριά, που τώρα ηχούσαν κοφτά, στηρίζονταν στο δακτύλιό της από κολόνες και κατόπτευαν το τοπίο που σκοτεινίαζε για πολλές λεύγες. Ξάφνου η αποβάθρα και ο ανηφορικός δρόμος που περνούσε από το παλάτι του αρχιεπισκόπου ερήμωσαν. Το συνοριακό φυλάκιο βρισκόταν στο τέλος της γέφυρας, έτσι επιτάχυνα και πέρασα στην Ουγγαρία: οι άνθρωποι που το Μεγάλο Σάββατο είχαν συγκεντρωθεί στις όχθες του ποταμού είχαν ανηφορίσει στην πλατεία του καθεδρικού ναού, όπου τους βρήκα να σεργιανίζουν κάτω από τα δέντρα, συζητώντας παρέες παρέες όλο προσμονή. Οι στέγες κατηφόριζαν και χάνονταν στα χαμηλά, μετά δάσος και ποταμός και βαλτότοπος έλαμπαν αμυδρά στο τελευταίο φως του ήλιου.

Ένας φίλος είχε γράψει στον δήμαρχο του Έστεργκομ: «Παρακαλώ συνδράμετε αυτό τον νέο που πηγαίνει με τα πόδια στην Κωνσταντινούπολη». Έχοντας κατά νου να τον αναζητήσω την

επομένη, ρώτησα κάποιον για το γραφείο του δημάρχου και προτού καταλάβω τι γινόταν, και προς σύγχυσή μου, με οδήγησε στον ίδιο τον δήμαρχο. Περιβαλλόταν από τους θαυμάσια ντυμένους ευπατρίδες τους οποίους θαύμασα δίπλα στον Δούναβη. Προσπάθησα να εξηγήσω ότι ήμουν ο αλητάκος για τον οποίο τον είχαν προειδοποιήσει και έδειχνε ευγενικά σαστισμένος. Κατόπιν θυμήθηκε, και έπειτα από μια σύντομη και προφανώς αστεία συζήτηση με μία από τις μεγαλόπρεπες μορφές, του εμπιστεύτηκε τη φροντίδα μου και διέσχισε βιαστικά την πλατεία για να επιληφθεί σημαντικότερων καθηκόντων. Η ευθύνη έγινε δεκτή με μια έκφραση θυμηδίας – ο μέντοράς μου μάλλον με είχε φεσωθεί λόγω των εξαιρετικών αγγλικών του. Το επίσημο κοστούμι του ήταν σκούρο και θαυμάσιο· κουβαλούσε την πάλα του κρεμασμένη αδιάφορα στο λυγισμένο μπράτσο του και ένα μονόκλ χωρίς σκελετό άστραφτε στο αριστερό του μάτι.

Ακριβώς εκείνη τη στιγμή τα βλέμματα όλων στράφηκαν προς τα ριζά του λόφου. Ο κρότος των οπλών και το κουδούνισμα των σαγών είχαν καλέσει τον δήμαρχο στα σκαλοπάτια του καθεδρικού ναού, όπου είχε απλωθεί ένα κατακόκκινο χαλί. Ιερείς και πιστοί με κεριά ήταν συγκεντρωμένοι τελετουργικά. Η άμαξα σταμάτησε και ο καρδινάλιος, ο μονσινιόρ Σερέντι, που ήταν επίσης αρχιεπίσκοπος του Έστεργκομ και πριμάτος της Ουγγαρίας, αποβιβάστηκε αργά και έτεινε το δαχτυλιδιοστόλιστο χέρι του προς τους συγκεντρωμένους, που με τη σειρά τους έπεσαν στο ένα γόνατο. Η συνοδεία του τον ακολούθησε στο εσωτερικό του μεγάλου κτίσματος. Μετά ένας επίτροπος οδήγησε την ομάδα του δημάρχου στα μπροστινά στασίδια που ήταν επενδυμένα με καταπόρφυρο ύφασμα. Προσπάθησα να κινηθώ απαρατήρητος προς ένα ταπεινότερο σημείο, αλλά ο μέντοράς μου ήταν αμετάπειστος: «Από εδώ θα βλέπεις καλύτερα».

Ήταν Μεγάλο Σάββατο, και ο απέραντος καθεδρικός ναός είχε γεμίσει κατά το ήμισυ. Εδώ μπορούσα να ξεχωρίσω πολλές από τις φιγούρες που έκαναν επίδειξη δίπλα στο ποτάμι: οι αστοί με τα καλά τους ρούχα, οι χωρικοί με μπότες και μαύρα ρούχα, οι κοπέλες με περίτεχνα χτενίσματα, χρωματιστές φούστες και λευκά πτυχωτά μανίκια διακοσμημένα με κεντήματα – ήταν οι ίδιες που προηγουμένως περνούσαν βιαστικά τη γέφυρα με μπουκέτα από κρίνους, νάρκισσους και νεραγκούλες. Υπήρχαν ασπρόμαυροι δομινικανοί καλόγεροι, πολλές μοναχές και λίγοι διάσπαρτοι ένστολοι, και κοντά στις μεγάλες πύλες, μια ομάδα Τσιγγάνων, η πολυχρωμία των οποίων δημιουργούσε έντονες αντιθέσεις καθώς έσκυβαν και ψιθύριζαν με τα χέρια στη μέση. Δεν θα μου προκαλούσε καμία έκπληξη εάν έβλεπα μια από τις αρκούδες τους να μπαίνει πλαγιοποδίζοντας, να βουτά την πατούσα της σε ένα κοχυλόσχημο μπαρόκ αγιασματάρι και να γονατίζει.

Πόσο διαφορετική ήταν η ατμόσφαιρα των αίνων της Μεγάλης Εβδομάδας πριν από δύο βράδια! Όλα τα κεράκια είχαν αφαιρεθεί από τους κεροστάτες και οι σκιές προήλαυναν γοργά μέχρις ότου το σκοτάδι να καταπιεί τη μικρή σλοβακική εκκλησία. Σήμερα το φως γέμιζε το μεγάλο κτίριο, νέοι αστερισμοί από φτιλάκια αιωρούνταν σε όλα τα παρεκκλήσια, η πασχαλιάτικη λαμπάδα ήταν αναμμένη στο χοροστάσιο και άγρυπνα αστέρια στεφάνωναν τα κεριά που δέσποζαν σαν δόρατα κατά μήκος της Αγίας Τράπεζας. Εκτός από τα κόκκινα μπροστινά στασίδια, ο καθεδρικός ναός, οι κληρικοί, ο ιερέας που τελούσε τη λειτουργία, οι διάκονοί του και όλοι οι ακόλουθοί τους ήταν ντυμένοι στα λευκά. Ο αρχιεπίσκοπος, τώρα στα λευκά και χρυσαφί και πλήρως μεταμορφωμένος σε σχέση με το άλικο φανέρωμά του ως καρδινάλιου, καθόταν σε θρόνο κάτω από έναν φανταχτερά

διακοσμημένο ουρανό, ενώ τα μέλη της μικρής του αυλής στέκονταν σε σειρές πάνω στα σκαλοπάτια.

Στη χαμηλότερη σειρά βρισκόταν ο φύλακας της βαριάς αρχιερατικής ράβδου και πίσω του ένας άλλος, έτοιμος να σηκώσει την ψηλή λευκή μίτρα και να την ξαναβάλει στη θέση της όταν το τελετουργικό το απαιτούσε, τακτοποιώντας κάθε φορά τις κορδέλες της πάνω στους καλυμμένους με το πάλλιον ώμους. Εντωμεταξύ, στο μπροστινό μέρος του διαδρόμου, η οιονεί στρατιωτική γενναιότητα των παρατεταγμένων ευπατριδών –τα χρωματιστά μανικωτά γιλέκα από μετάξι, μπροκάρ και γούνα, οι χρυσές και ασημένιες αλυσίδες, οι μέχρι το γόνατο μπλε, βυσσινί και τρκουάζ δετές μπότες, τα επιχρυσωμένα σπιρούνια, τα καλπάκια από γούνα αρκούδας με τις διαμαντένιες κόπιτσες, και τα ψηλά λοφία από φτερά ερωδιών, αετών και γερανών–εναρμονίστηκε με την εκκλησιαστική μεγαλοπρέπεια όπως και τα ενδύματα που απεικονίζονται στην *Κηδεία του κόμη Οργάθ*²: η δε μαύρη περιβολή –όπως του καινούργιου φίλου μου, και η πανοπλία των ιπποτών του Τολέδο στον πίνακα– ήταν πολύ εντυπωσιακή. Αυτά τα γιαταγάνια που ακουμπούσαν στα στασίδια, με τις επίχρυσες και φιλντισένιες σταυρόσημες λαβές και τα διακοσμημένα με πολύτιμους λίθους φανφαρόνικα θηκάρια ήταν ασφαλώς κειμήλια από τους πολέμους με την Τουρκία. Όταν οι ιδιοκτήτες τους σηκώθηκαν με την κουδουνιστή αμφίεσή τους για το Σύμβολο της Πίστης, ένα από τα σπαθιά έπεσε στο μάρμαρο με κρότο. Σε παλιές μάχες στην *puszta*, λάμες σαν κι αυτές έκοβαν τα κεφάλια των Τούρκων που στριφογύριζαν καθώς τα άλογα κάλπαζαν αφηνιασμένα – και τα κεφάλια των Ούγγρων, φυσικά...

Σύντομα, έπειτα από ένα σιωπηλό διάλειμμα, δεμάτια από αυλούς του εκκλησιαστικού οργάνου βροντούσαν και ανάγγελναν

μελωδικά το μήνυμα του αναστάντος Θεού. Πάμπολλες φωνές υψώνονταν από το χοροστάσιο, γύρω πετούσαν τα αλληλούια, το σύννεφο από το θυμίαμα που φούσκωνε γύρω από τα σκαλιστά φύλλα της ακάνθου ανυψωνόταν ελικοειδώς και χανόταν στις σκιές του θόλου ενώ νέες κινήσεις εξελίσσονταν. Με ένα σταυρό επικεφαλής, μια εμπροσθοφυλακή από κληρικούς και βοηθούς ιερέων φορτωμένους με κεριά είχε ήδη φτάσει στο μέσον του διαδρόμου. Ακολούθησε ένα σκιάδιο με τον άρτο που μεταφερόταν σε ένα αρτοφόριο. Στη συνέχεια πέρασε ο αρχιεπίσκοπος, ο δήμαρχος, ο ασπρογένης και γηραιότερος από τους μεγιστάνες, κουτσαίνοντας και ρίχνοντας όλο του το βάρος σε ένα ραβδί από ναστοκάλαμο, κατόπιν οι υπόλοιποι. Παροτρυνόμενος από ένα φιλικό σκούντημα, προσχώρησα στο αργοκίνητο ρεύμα και σε λίγο βρεθήκαμε όλοι έξω, ωσάν να είχαμε περάσει τις πύλες πετώντας μαζί με τον καπνό και τη μουσική.

Καθώς είχε περάσει μόλις μία μέρα από την πανσέληνο και το φεγγάρι ήταν τεράστιο, έξω είχε φως σχεδόν σαν μέρα. Η πομπή κατηφόριζε τα σκαλοπάτια και σιγά σιγά απομακρυνόταν. Όταν όμως η μπάντα που περίμενε πέρασε πίσω μας και έπαιξε τα πρώτα μέτρα ενός αργού εμβατηρίου, οι νότες πνίγηκαν αμέσως. Από πάνω τα γρανάζια από τις ρόδες έτριζαν, τα δοκάρια γόγγυζαν και ένα σχεδόν παραληρηματικό πανδαιμόνιο από πολλαπλές κωδωνοκρουσίες κατρακύλησε μέσα στη νύχτα. Μετά, ανάμεσα από αυτές τις μπρούντζινες κρούσεις, ένας άλλος ήχος, σαν επίμονα χειροκροτήματα, μας έκαναν να κοιτάξουμε ψηλά. Πριν από μία ώρα περίπου, δύο πελαργοί, κουρασμένοι από το ταξίδι τους από την Αφρική, είχαν προσγειωθεί σε μια μισογκρεμισμένη φωλιά κάτω από ένα από τα καμπαναριά και όλοι τούς παρακολούθησαν να βολεύονται. Τώρα, θορυβημένοι από το σαματά, φτερουγίζοντας απελπισμένα και με το λαιμό

τεντωμένο, απογειώνονταν σέρνοντας πίσω τα κατακόκκινα πόδια τους. Στις άκρες των τεράστιων λευκών φτερούγων διακρίνονταν μερικά μαύρα φτερά, και μετά με σταθερά και αγαληνά φτεροκοπήματα υψώθηκαν στον ουρανό πάνω από τις καστανιές και τα φυλλώματά τους ενώ τους ατενίζαμε προσηλωμένοι να απομακρύνονται. «Ωραία νύχτα επέλεξαν για να μετακομίσουν» είπε ο διπλανός μου.

Εκτός από τις φλόγες των χιλιάδων κεριών που ήταν τοποθετημένα κατά μήκος των περβαζιών και τρεμόπαιζαν στα χέρια του πλήθους που περίμενε, στην πόλη δεν υπήρχε ούτε ένα φως. Οι άνδρες ήταν ασκεπείς, οι γυναίκες φορούσαν μαντίλες, και η λάμψη από τις χούφτες τους αντέστρεφε τη φωτοσκίαση της ημέρας, τονίζοντας τις γραμμές του σαγονιού και των ρουθουνιών, σκαλίζοντας φωτεινά μισοφέγγαρα κάτω από τα φρύδια και αφήνοντας όλα όσα βρίσκονταν πέρα από αυτές τις φωτεινές μάσκες πνιγμένα στη σκοτεινιά. Ένα σιωπηλό δάσος από φλόγες κεριών κυκλοφόρησε στην πόλη: ο ένας δρόμος διαδεχόταν τον άλλο και μόλις η εμπροσθοφυλακή της λιτανείας ήρθε στην ευθεία όλοι γονάτισαν, για να ξανασηκωθούν μερικά δευτερόλεπτα μετά που είχε προχωρήσει. Μετά βρεθήκαμε ανάμεσα σε λαμπυριστές σειρές λεύκες και κάθε τόσο η σεμνή μουσική διακοπτόταν. Όταν οι ψαλμωδίες σταμάτησαν για λίγο, το κουδούνισμα από τις αλυσίδες του θυμιατηριού και ο ήχος από την ποιμαντορική ράβδο του αρχιεπισκόπου πάνω στο λιθόστρωτο ενώθηκε με το κόασμα εκατομμυρίων βατράχων. Αφυπνισμένοι από τις καμπάνες και τη μουσική, οι πελαργοί στην πόλη μετεωρίζονταν, περνούσαν μπροστά και κοιτούσαν αφ' υψηλού τη μικρή σειρά των φώτων μας καθώς άρχισε να ανηφορίζει προς την εκκλησία. Η ένταση της στιγμής, οι ψαλμωδίες, η φλόγα των κεριών και το θυμίαμα, τα πουλιά που έκαναν κύκλους, η μυρωδιά των

αγρών, οι καμπάνες, η χορωδία από τα βούρλα, οι λεπτές σκιές και το ονειρικό φεγγάρι πάνω από το δάσος και τον ασημένιο χείμαρρο – όλα αυτά καθαγίασαν τη νύχτα με τη μαγεία μιας μεγάλης αγαθοεργού δύναμης.

Όταν όλα τελείωσαν, οι πάντες βγήκαν και πάλι στα σκαλοπάτια του καθεδρικού ναού. Η άμαξα περίμενε· ο αρχιεπίσκοπος, φορώντας ξανά το ένδυμα του καρδινάλιου και τον φαρδύ μανδύα από ερμίνα, που δήλωνε ότι κατείχε κοσμική όσο και πνευματική εξουσία, ανέβηκε αργά. Ο προσωπικός αξιωματικός του, με τη βοήθεια ενός εφημέριου με προεξέχον μήλο του Αδάμ και γυαλιά πενς-νε και ένας αμαξηλάτης με στολή ουσάρου μάζευαν την ατελείωτη ουρά του ρούχου του σαν ψαράδες τα δίχτυα, μέχρις ότου η άμαξα γέμισε με μουaré μεταξωτό στο χρώμα του γεράνιου. Ο εφημέριος ανέβηκε και κάθισε αντίκρυ, ακολούθησε ο υπασπιστής του, που στάθηκε όρθιος με τα γαντοφορεμένα χέρια του στη λαβή της πάλας του. Ο ιππηλάτης μάζεψε τη μικρή σκάλα, ένα παλικαράκι με ψηλό γούνινο σκούφο έκλεισε με πάταγο μια πόρτα ζωγραφισμένη με θυρεούς, και όταν και οι δύο τους είχαν πηδήξει πίσω, ο παρόμοιος ντυμένος με γούνινο καπέλο αμαξηλάτης τράβηξε απότομα τα χαλινάρια, τα φτερά στρουθοκαμήλου ένευσαν και το τέθριππο με τα σταχτιά άλογα ξεκίνησε. Καθώς η άμαξα κατηφόριζε το λόφο λικνιστή, κύματα χειροκροτημάτων απλώνονταν στο συγκεντρωμένο πλήθος, όλα τα καπέλα σηκώνονταν και ένα χέρι στο παράθυρο, ποιμαντορικά δαχτυλιδοφορεμένο πάνω από το κόκκινο γάντι, ανέμιζε ευλογώντας.

Πάνω στα φεγγαρόλουστα σκαλοπάτια όλοι αγκαλιάζονταν, ανταλλάσσοντας πασχαλινές ευχές και φιλιά στα χέρια και το μάγουλο. Οι άντρες φόρεσαν τα γούνινα καπέλα τους και έφτιαξαν την κλίση των μανδύων τους και, έπειτα από ώρες λατινικών,

τα ουγγρικά ξεχύνονταν με τον ευδιάθετο χειμαρρώδη ρυθμό του δακτυλικού μέτρου.

«Ας δούμε πώς τα πάνε αυτά τα πουλιά» είπε ο μέντοράς μου γυαλίζοντας το μονόκλ του με ένα μεταξωτό μαντίλι. Περπάτησε νωχελικά μέχρι την άκρη των σκαλοπατιών, στηρίχθηκε στο σπαθί του σαν να ήταν κυνηγετικό ραβδί³ και εξεταστικά έστρεψε το βλέμμα του ψηλά μέσα στη νύχτα. Τα δύο ράμφη προεξείχαν μέσα από τα κλαδιά δίπλα δίπλα και μόλις που μπορούσαμε να διακρίνουμε τα πουλιά που είχαν επιστρέψει και κοιμόντουσαν βαθιά στις σκιές. «Όμορφα!» είπε. «Παίρνουν έναν ωραίο υπνάκο».

Όταν ξανασυναντήσαμε τους άλλους προσέφερε σε όλους ένα τσιγάρο από την ταμπακέρα του, επέλεξε προσεκτικά ένα για τον εαυτό του και το χτύπησε ελαφρά στο πολυκαιρισμένο χρυσάφι. Τρεις τολύπες καπνού έγειραν γύρω από τη φλόγα του αναπτήρα του σε μια βραχύβια πυραμίδα και διαλύθηκαν. Τράβηξε μια βαθιά ρουφηξιά, την κράτησε για λίγα δευτερόλεπτα και μετά, με έναν μακρύ αναστεναγμό, άφησε τον καπνό να δραπετεύσει αργά στο φεγγαρόφωτο. «Το περίμενα με ανυπομονησία αυτό» είπε. «Είναι το πρώτο μου από την Τρίτη πριν από τη Σαρακοστή».

Το βράδυ τελείωσε με επίσημο δείπνο στο σπίτι του δημάρχου όπου ξεκινήσαμε με μπράντι *μπάρακ* και χείμαρρους κρασί, μετά τοκάι, και αυτές οι υπέροχα ντυμένες φιγούρες κατέληξαν να περιβάλλονται από αχλή. Έπειτα ο δήμαρχος μου εξήγησε απολογητικά ότι το σπίτι του ήταν γεμάτο, και είχε βρεθεί ένα δωμάτιο για μένα στου γείτονα. Δεν υπήρχε περίπτωση να μπλεχτώ στα πόδια του! Το επόμενο πρωί, ντυμένο με τα καλά μου –κοστούμι τουίντ και ζιβάγκο ζέρσεϊ-, ο φιλόζωος φίλος μου με πήρε με μια άγρια Μπουγκάτι και μόνο η πάλα στο πίσω κάθισμα

ανάμεσα από τις τσάντες του υπαινισσόταν τη χθεσινοβραδινή λαμπρότητα. Πήγαμε να δούμε τους πίνακες στο παλάτι του αρχιεπισκόπου· γιατί δεν έρχομαι με το αυτοκίνητό του;– μου είπε μετά. Θα μπορούσαμε να φτάσουμε στη Βουδαπέστη στο άψε σβήσε. Με απροθυμία έμεινα πιστός στις αρχές μου –δεν δεχόμουν να με μεταφέρουν παρά μόνο σε μεγάλη κακοκαιρία–, και κάναμε σχέδια να συναντηθούμε στην πρωτεύουσα. Με χαιρέτησε με ένα νεύμα και απομακρύνθηκε με μεγάλη ταχύτητα· μετά τους αποχαιρετισμούς στου δημάρχου μάζεψα τα πράγματά μου και έφυγα κι εγώ. Συνεχώς αναρωτιόμουν εάν όλη η Ουγγαρία θα ήταν έτσι.

Από το μονοπάτι που ανηφόριζε κατά μήκος των παρυφών του δάσους, ματιές προς τα πίσω φανέρωναν έλη, και δέντρα, και ένα χερσότοπο με ψηλούς θάμνους, και το μεγάλο ποτάμι να χωρίζεται και να ενώνεται ξανά γύρω από μια αλυσίδα νησιών. Μπορούσα να διακρίνω τα νεροπούλια να πετάγονται ψηλά και να διαγράφουν κύκλους σαν σύννεφα κόκκων σκόνης και να διαστίζουν τη λιμνοθάλασσα με αμέτρητους παφλασμούς όταν κούρνιαζαν και πάλι. Μετά τα έκρυψε μια ανυψωμένη έκταση. Οι πρόποδες υψώνονταν απότομα στην άλλη πλευρά, πιο κάτω μικρότεροι λόφοι αλληλεπικαλύπτονταν και η μηλωτή των δεντροκορφών έδωσε τη θέση της σε πετροράχες από πωρόλιθο και πορφυρίτη· στα σημεία που συνέκλιναν, το πράσινο ποτάμι γοργοκυλούσε βαθύ.

Πότε πότε εμφανιζόταν ένα χωριό και πάνω σε αχυροσκεπές και καμινάδες οι πελαργοί στέκονταν στο ένα πόδι ανάμεσα από τα κλαδιά των παλιών φωλιών. Καθώς απογειώνονταν ακούγονταν σπαρταριστά φτερουγίσματα, και όταν πετούσαν χαμηλό-

τερα στο ύψος των δεντροκορφών διασχίζοντας το ποτάμι προς τη Σλοβακία, ο ήλιος φώτιζε την πάνω πλευρά των φτερών τους· μετά έπαιρναν ύψος και, κινούμενοι κυκλικά, επέστρεφαν στην Ουγγαρία κρατώντας τα φτερά τους σχεδόν ασάλευτα. Προσγειώνονταν με ξυλαράκια στα ράμφη τους, ελίσσονταν με προσοχή πάνω στις στέγες με τα μαύρα φτερά πτήσης ανοιχτά σαν δάχτυλα σχοινοβάτη που πασχίζει να ισορροπήσει. Είναι πουλιά που δεν κελαηδούν, επιδίδονται όμως σε ένα αδέξιο αυτοσχέδιο τραγούδι ερωτοτροπίας: γέρνοντας προς τα πίσω, ανοιγοκλείνουν γρήγορα το ράμφος τους δημιουργώντας έναν κρότο σαν χτύπημα επίπεδων ξύλων. Σ' ένα από αυτά τα παραποτάμια χωριουδάκια καμιά ντουζίνα από εκείνους τους ερωτιάρηδες πελαργούς ακούγονταν σαν πλήθος καστανιέτες. Σε ξαφνικές εξάρσεις, πηδούσαν ένα δύο μέτρα στον αέρα και προσγειώνονταν άτσαλα, γλιστρώντας επικίνδυνα πάνω στις αχυροσκεπές. Την προηγούμενη νύχτα η υπέροχη πομπή τους απλωνόταν για μίλια στον ουρανό. Τώρα βρίσκονταν παντού, και καθ' όλη τη διάρκεια των επόμενων εβδομάδων δεν μπορούσα να τους συνηθίσω. Το κροτάλισμά τους μου προξενούσε μια παράξενη συγκίνηση και ήταν το κυρίαρχο μουσικό θέμα του ταξιδιού, η δε ομορφιά που χάριζαν στις περιοχές που ακολουθούν διήρκεσε μέχρι τον Αύγουστο, όταν, στα βουνά της Βουλγαρίας, παρακολούθησα τελικά ένα μεγάλο λεφούσι να αχνοσβήνει κατευθυνόμενο στην Αφρική.

Ήταν Πρωταπριλιά του 1934 και Κυριακή του Πάσχα: δύο ημέρες μετά την πανσέληνο, έντεκα από την ισημερία, σαράντα επτά από τα δέκατα ένατα γενέθλιά μου και εκατόν έντεκα από την ημέρα που ξεκίνησα, αλλά λιγότερο από ένα εικοσιτετράωρο αφότου είχα διασχίσει τα σύνορα. Η απέναντι όχθη ήταν ακόμα Σλοβακία, αλλά έπειτα από κάνα δυο μίλια ένας παραπόταμος

ελισσόταν ανάμεσα από τους βόρειους λόφους, οι κεραμοσκεπές και τα καμπαναριά της δακρύβρεχτης πολίχνης Σομπ⁴ σηματοδοτούσαν το σημείο συνάντησης των δύο ποταμών. Η γραμμή των συνόρων περιπλανιόταν προς τα βόρεια της κοιλάδας και για πρώτη φορά και οι δύο πλευρές του Δούναβη βρίσκονταν στην Ουγγαρία.

Κατά το μεγαλύτερο διάστημα αυτού του ταξιδιού το τοπίο ήταν χιονισμένο, το βάραιναν σταλακτίτες πάγου και οι χιονοφιλάδες που έπεφταν συχνά το κάλυπταν σαν πέπλο, αλλά οι τελευταίες τρεις εβδομάδες τα είχαν αλλάξει όλα αυτά. Το χιόνι είχε συρρικνωθεί σε λίγα λεκιασμένα μπαλώματα και ο πάγος πάνω στον Δούναβη είχε σπάσει. Όταν είναι συμπαγής, με την τήξη ο πάγος σπάει με δυνατούς κρότους που ηχούν σαν αστραπόβροντα στη σειρά. Βρισκόμουν πολύ μακριά για να ακούσω πώς απελευθερώθηκαν οι γιγάντιες πλάκες, αλλά ξαφνικά το νερό, που σταματούσε από τις σποραδικές συμφορήσεις, γέμιζε με γοργά θραύσματα. Μάταια προσπαθούσα να τρέξω μαζί τους: συγκρουόμενα τρίγωνα και πολύγωνα προσπερνούσαν με ταχύτητα, κάθε ημέρα όλο και πιο θολά στις άκρες, μετά συγκρούονταν με μικρότερη ένταση μέχρι που γίνονταν λεπτά σαν τοιγαρόχαρτα, και στο τέλος, ένα πρωινό, εξαφανίστηκαν. Και αυτά δεν ήταν παρά ήπιες διοσημίες. Όταν ο ήλιος λάμπει με όλη του τη δύναμη, στα αιώνια χιόνια, τους παγετώνες των Άλπεων και τις καταφορτωμένες κορυφές των Καρπαθίων τα πάντα δείχνουν απaráλλαχτα από μακριά. Από κοντά όμως, ολόκληρη η παγωμένη καρδιά της Ευρώπης μπορεί να λιώνει. Χιλιάδες ρυάκια ρέουν προς τα πεδινά, όλα τα ρέματα ξεχειλίζουν και ο ίδιος ο ποταμός ξεσπά και πλημμυρίζει τα λιβάδια, πνίγει γελάδια και κοπάδια, ξεριζώνει τις θημωνιές και τα δέντρα και τα μεταφέρει στροβιλιζόμενα μέχρις ότου όλες οι γέφυρες, εξόν από τις ψη-

λότερες και ανθεκτικότερες, φράξουν με εκβράσματα ή παρασυρθούν.

Η άνοιξη είχε ξεκινήσει σαν να περίμενε την πιστολιά της εκκίνησης. Το τραγούδι των πουλιών ξέσπασε φρενιασμένο, επικρατούσε οικοδομικός πυρετός, και, ξαφνικά, χελιδόνια και πετροχελιδόνα γοργοπετούσαν παντού. Τα πετροχελιδόνα συμμάζευαν τις παλιές τους κατοικίες, σαύρες λαμπύριζαν πάνω στις πέτρες, οι φωλιές πολλαπλασιάζονταν στις καλάμιές, τα αβαθή έσφυζαν από ζωή και τα βατράχια, που βουτούσαν στο νερό μόλις κάποιος άγνωστος πλησίαζε, για να ξανανέβουν έπειτα από λίγο στην επιφάνεια, ακούγονταν λες και ενισχύονταν με χίλιους νέους βαρύτονους κάθε ώρα. Εξαιτίας τους, οι αποικίες των ερωδιών ήταν άδειες όσο διαρκούσε το φως της ημέρας. Οι ερωδιοί ανεμοπορούσαν χαμηλά και τσαλαβουτούσαν μέσα στους λογχωτούς θάμνους με σπασμωδικό και θεληματικό βηματισμό ή, επαγρυπνώντας στο ένα πόδι όπως οι πελαργοί, παρίσταναν με πονηριά τα φυτά. Βούρλα κατέκλυζαν τα λιμνάζοντα νερά και χοντρά κοτσάνια ύψωναν τεράστιες νεραγκούλες ανάμεσα στα φύλλα των ροζ και λευκών νούφαρων που έκλειναν το ηλιοβασίλεμα.

Ανάμεσα από την ακτή και τα κοκκινο-μαβιά βράχια, λεύκες και αγριολεύκες ορθώνονταν ψηλόλιγνες και επεκτείνονταν στην ιριδιστή αχλή και οι ιτιές έγερναν πάνω από τα γοργά ρεύματα βυθίζοντας τις υγρές τους ρίζες. Λόγω της στενότητας της κοίτης, η κίτρινη ροή μετατρέπεται σε φουσκονεριά με πτυχώσεις και σπείρες και, μετά τις εβδομάδες που πέρασα στις όχθες του Δούναβη, διέκρινα να στροβιλίζονται αργά στην επιφάνεια του νερού αυτά τα δαχτυλίδια που φανέρωναν τη βυθισμένη αναμπουμπούλα στο κέντρο του ποταμού.

Το μονοπάτι ανηφόριζε, και καθώς το ζεστό απομεσήμερο

είχε περάσει, δυσκολεύομαι να πιστέψω ότι επιτέλους γύρω μου απλωνόταν η σχεδόν μυθική χώρα της Ουγγαρίας. Όχι ότι αυτό το τμήμα της, οι λόφοι του Πίλις, ανταποκρίνονταν έστω και ελάχιστα στην παραμικρή προσδοκία μου. Καθώς ανηφόριζα ο Δούναβης κρύφτηκε, λόφοι και δάση κατάπιαν το μονοπάτι και οι ηλιαχτίδες έπεφταν λοξές μέσα από τα νεαρά κλωνιά των βελανιδιών. Τα πάντα μύριζαν φτέρη και βρύα, βλαστάρια καρυδιάς και οξιάς ξεδιπλώνονταν, και το μονοπάτι, μαλακό από τα σάπια φύλλα, ελισσόταν γύρω από μεγάλα δέντρα καλυμμένα από λειχήνες με σκυλάκια και ηράνθεμα ανάμεσα στις ρίζες τους. Όταν το δάσος αραιώσε για κάνα δυο μίλια, στις δύο πλευρές υψώθηκαν απόκρημνα λιβάδια μέχρι τις σκοτεινιασμένες από τα αναρριχητικά δεντροκορφές, και ρυάκια πουπουλιασμένα με νεροκάρδαμο κυλούσαν γοργά και καθάρια στις κοιλάδες. Ενώ διέσχιζα ένα από αυτά πατώντας πάνω σε πέτρες, άκουσα βελάσματα και τον μεταλλικό ήχο των κουδουνιών· μετά ξέσπασαν γαβγίσματα και οι τρεις δαίμονες ξεχύθηκαν προς τα κάτω δείχνοντας τα σκυλόδοντα πριν γυρίσουν πίσω στο κάλεσμά του βοσκού. Τα πρόβατά του ήταν μέχρι την κοιλιά μέσα σε ένα πυκνό χαλί από μαργαρίτες· οι προβατίνες πρέπει να είχαν γεννήσει κοντά στα Χριστούγεννα και ορισμένες ήταν ήδη κουρεμένες. Εδώ και αρκετές ημέρες κυκλοφορούσα χωρίς πανωφόρι, όμως ο τσοπάνης είχε ριγμένη στους ώμους μια μακριά κάπα από αρνοτόμαρο – οι χωρικοί δεν βιάζονται να πετάξουν τα κουρέλια τους. Φώναξα: «Jó estét kinnakok!» –το ένα τέταρτο των ουγγρικών που γνώριζα–, και μου επιστράφηκε ο ίδιος απογευματινός χαιρετισμός, συνοδευμένος από το τελετουργικό ανέμισμα του μαύρου καπέλου με το στενό γείσο. (Από τότε που συνάντησα πληθυσμούς Ούγγρων στη νότια Σλοβακία λαχταρούσα κάποιο είδος καπέλου για να απαντώ σε αυτούς τους αρχο-

ντικούς χαιρετισμούς). Το κοπάδι του είχε γίνει μια θολή εικόνα από λευκές κηλίδες και μακρινά κουδουνίσματα όταν διέκρινα μια διαφορετική αγέλη. Μια ομάδα πλατωνιών που ακόμη δεν είχαν βγάλει κέρατα έβοσκαν στις παρυφές του δάσους στην άλλη άκρη της κοιλάδας. Καθώς ο ήλιος έδυε απέναντι, η σκιά τους έπεφτε τεράστια στην αντικρινή πλαγιά: κάποιοι ήχοι βημάτων μέσα στην απεραντοσύνη του γαληνεμένου αέρα τα έκαναν να σηκώσουν τα κεφάλι τους όλα μαζί και τα κράτησαν στραμμένα προς το μέρος μου μέχρις ότου απομακρύνθηκα.

Σκεφτόμουν να κοιμηθώ έξω, και τα κουρεμένα πρόβατα με έπεισαν αμετάκλητα· το αεράκι ήταν τόσο απαλό που σχεδόν δεν κουνιόταν φύλλο. Η πρώτη μου προσπάθεια, πριν από δύο βραδιές στη Σλοβακία, κατέληξε στην ολιγόωρη σύλληψή μου με την υποψία της λαθρεμπορίας. Πουθενά όμως δεν υπήρχε μεγαλύτερη ασφάλεια απ' ό,τι σε αυτό το δάσος, εδώ ψηλά πάνω από τους κινδύνους των συνόρων.

Αναζητούσα ένα προστατευμένο μέρος όταν μέσα στο σούρουπο διέκρινα μια φωτιά στην άλλη άκρη ενός ξέφωτου όπου κοράκια έκαναν σαματά καθώς έπεφταν για ύπνο. Κάτω από μια τεράστια βελανιδιά, σε μια κόχη του δάσους, ήταν στημένο ένα μαντρί με πασσάλους και χαμόκλαδα – ένας χοιροβοσκός το σφάλιζε περνώντας ένα παλούκι ανάμεσα από δυο πλέγματα λυγαριάς, και μέσα τα σγουρομάλλικα μαύρα γουρούνια αλληλοσπρώχνονταν για να εξασφαλίσουν χώρο. Η διπλανή καλύβα είχε σκεπή από καλάμια και όταν συνάντησα τους χοιροβοσκούς, και οι δύο σήκωσαν το βλέμμα τους αμήχανα μέσα στο φως της φωτιάς: ποιος ήμουν, και από πού ερχόμουν; Οι απαντήσεις –«Angol» (Άγγλος) και «Angolország» (Αγγλία)– δεν τους έλεγαν τίποτα, αλλά τα πρόσωπά τους φωτίστηκαν με την εμφάνιση μιας μπουτίλιας *μπάρακ* που ήταν αποχαιρετιστήριο λά-

φυρο από τους φίλους μου στο Έστεργκορμ – έτσι βρέθηκε ένα τρίτο σκαμνί.

Ήταν ντυμένοι με χοντρά ρούχα από πολύ τραχύ λευκό μάλινο ύφασμα. Αντί για βουκέντρες και γκλίτσες, στα γόνατά τους είχαν ξύλινα ραβδιά σημαδεμένα με τη γυαλάδα του χρόνου που λέπταιναν στην άκρη και στην κορυφή είχαν μια μικρή λεπίδα τσεκουριού, ενώ στα πόδια φορούσαν τα μοκασίνια που για πρώτη φορά είχα δει σε Σλοβάκους στην Μπρατισλάβα: κιτρινωπά μονόξυλα από βακέτα με γυριστή μύτη ραμμένα ολόγυρα με λουριά που τυλίγονταν γύρω από τις καλυμμένες κνήμες τους μέχρι τη μέση της γάμπας. Εντωμεταξύ, στο εσωτερικό τους, αναπαυτικά σπαργανωμένα σε στρώσεις άσπρης τσόχας, τα πόδια τους ξεχειμώνιαζαν μέχρι το πρώτο κρώξιμο του κούκου.

Ο νεότερος ήταν ένα αγριωπό αγόρι με επίμονο βλέμμα και αναστατωμένα μαλλιά. Γνώριζε περίπου δέκα λέξεις γερμανικών που τις είχε μάθει από τους Schwobs των γειτονικών χωριών (αργότερα άκουσα ότι επρόκειτο για Σουηβούς που είχαν εγκατασταθεί εκεί κοντά) και είχε ένα μεταδοτικό, τρελούτσικο γέλιο. Ο ασπρομάλλης πατέρας του μιλούσε μόνο ουγγρικά και τα μάτια του, βαθιά χωμένα σε ρυτίδες, έχασαν κάθε επιφυλακτικότητα καθώς αδειάζαμε το μπουκάλι.

Μετά βίας κατάλαβα ότι τα ελάφια, που τα περιέγραψα με ανοιχτά δάχτυλα για τα κέρατα που τους έλειπαν, ανήκαν σε έναν *föherceg* (που αργότερα αποδείχθηκε ότι σημαίνει αρχιδούκας). Συνεχίζοντας στη γλώσσα των χειρονομιών, ο νεότερος χοιροβοσκός γρύλισε, μόρφασε έντονα και λύγισε τους δείκτες του για να αναπαραστήσει τους χαυλιόδοντες των αγριογούρουνων που караδοκούσαν στους γύρω θάμνους· μετά τους στριφογύρισε διαγράφοντας σπείρες που δεν μπορούσαν παρά

να σημαίνουν αγριοπρόβατα. Η νοηματική έγινε ακόμα πιο άμεση όταν με ευθυμία παρίστανε πώς τα αγριογούρουνα εισέβαλαν και ζευγάρωσαν με τις εξημερωμένες γουρούνες και σκόρπιζαν στα μαντριά μικτογενή γουρουνάκια. Στο δείπνο τους, που αποτελούνταν από νοστιμότατο καπνιστό χοιρινό, συνεισέφερα μερικά σφιχτά αυγά: τα πασπάλισαν με πάπρικα και τα φάγαμε με μαύρο ψωμί και κρεμμύδια και λίγο σχεδόν απολιθωμένο τυρί.

Οι χοιροβοσκοί ονομάζονταν Μπάλιντ και Γκέζα και τα ονόματά τους μου έχουν εντυπωθεί επειδή, όταν τα πρωτοάκουσα, μου φάνηκαν πολύ περίεργα. Φωτισμένοι από τη φωτιά έμοιαζαν να ανήκουν στην εποχή του Domesday Book⁵ και θα έπρεπε να περνάγαμε χέρι χέρι ένα κέρασ αντί της αναχρονιστικής μπουτίλιας μου. Αψηφώντας τη γλώσσα, μέχρι η μπουτίλια να αδειάσει μας είχε πιάσει ασταμάτητο γέλιο. Κάποια πρωτόγονη μορφή επικοινωνίας είχε απομακρύνει όλα τα εμπόδια και το ποτό και το μεταδοτικό κέφι του αγοριού είχαν φροντίσει για τα υπόλοιπα. Η φωτιά κόντευε να σβήσει και το ξέφωτο άρχισε να αλλάζει. Το φεγγάρι, που έδειχνε ελάχιστα λιγότερο γεμάτο σε σχέση με την προηγούμενη νύχτα, ανηφόριζε πίσω από τα κλαδιά.

Δεν υπήρχε πολύς χώρος στην αποπνικτική τρώγλη τους και όταν κατάλαβαν ότι ήθελα να κοιμηθώ έξω έστρωσαν χαμόκλαδα στην απάνεμη πλευρά μιας θημωνιάς. Ο γέρος έβαλε το χέρι του στο γρασίδι και μετά το ακούμπισε στο δικό μου με ένα συμπονετικό βλέμμα: ήταν μούσκεμα από την πάχνη. Έκανε νοήματα που δήλωναν φάσκιωμα και φόρεσα ό,τι είχα μαζί μου, ενώ αυτοί κοιμήθηκαν στρωματσάδα μέσα.

Όταν είπαμε καληνύχτα, εγώ ξάπλωσα ατενίζοντας το φεγγάρι. Οι σκιές των δέντρων έπεφταν σαν κομμάτια ύφασμα στο

ξέφωτο. Σε μικρή απόσταση οι κουκουβάγιες αντάλασσαν σι-νιάλα και από τα χοιροστάσια ακούγονταν κοιμισμένα γρυλίσματα που τα προκαλούσαν ίσως τα όνειρα ή η δυσπεψία, και κάθε τόσο ένα γουρούνι ξυπνούσε στη μέση της νύχτας από βραδινή πείνα και μασουλούσε μέσα στην ημίρρευστη ευτυχία.

Ήταν ακόμη σκοτάδι όταν σηκωθήκαμε, εγώ βουτηγμένος στην υγρασία όπως είχε προβλεφθεί.

Ενώ τρώγαμε ψωμί με τυρί, ο Μπάλιντ, ο γηραιότερος, ξεμαντάλωσε το χοιροστάσιο. Τα γουρούνια ξεχύθηκαν έξω σε μια υστερική μαζική φυγή, μετά με περισσότερη αυτοσυγκράτηση αφιερώθηκαν για την υπόλοιπη ημέρα σκαλίζοντας ήσυχα ανάμεσα στα βελανίδια και τους καρπούς οξιάς που ήταν διασκορπισμένοι σε βάθος κάτω από τα κλαδιά. Για να με βάλει στο σωστό μονοπάτι, ο Γκέζα με οδήγησε στην άλλη άκρη του δάσους, σφυρίζοντας και στριφογυρίζοντας το μακρύ τόμαχόκ του που πετούσε στον αέρα και ξανάπιανε ενώ δρασκελίζε τις φτέρες. Όταν με άφησε, συνέχισα μόνος μου για δύο ώρες κάτω από το σεληνόφως, και την αυγή βρέθηκα στα χαλάσματα ενός τεράστιου κάστρου μέσα στο οποίο είχαν φυτρώσει, κρύβοντάς το, δέντρα. Το δάσος κατηφόριζε απότομα για πάνω από τριακόσια μέτρα, και κάτω στο βάθος, ανάμεσα από τα φυλλοσκέπαστα βουνά της, η κοιλάδα του Δούναβη ανοιγόταν από τα ανατολικά όλο σπειρές προς τα ανάντη. Στρεφόταν νότια πέρα από τις επάλξεις και μετά ένα μίλι γυρνούσε προς τα δυτικά, ακόμη βυθισμένη στη σκιά, και τέλος χανόταν ανάμεσα σε άλλες πράσινες ράχες δασών. Το μονοπάτι, ακολουθώντας ένα οχυρωματικό τείχος προς τα ριζά του λόφου μέσα από κατωφέρειες με οξιές και καστανιές, γινόταν ίσιωμα πριν από έναν μεγάλο πύρ-

γο πάνω σ' ένα γήλοφο, και τελικά μια επίπονη και υγρή κατάβαση με οδήγησε στο Βίσεγκραντ.*

Μου είχαν μιλήσει για το κάστρο αυτό.

Οι Μαγυάροι είχαν εγκατασταθεί αρχικά στην κεντρική Ευρώπη στα τέλη του ένατου αιώνα ως άγριοι ειδωλολάτρες εισβολείς. Τετρακόσια χρόνια μετά, ενώ απολάμβαναν σεβασμό εδώ και τρεις τουλάχιστον αιώνες, η χώρα τους είχε εξελιχθεί σ' ένα μεγάλο χριστιανικό βασίλειο και οι Αρπάντ, που κατείχαν την εξουσία, μια αρχαία δυναστεία βασιλέων-πολεμιστών, νομοθετών, σταυροφόρων και αγίων πλέον, είχαν συνάψει συμμαχίες με τους περισσότερο μεγάλους οίκους της χριστιανοσύνης· ο βασιλιάς Μπέλα ο Δ', αδελφός της αγίας Ελισάβετ, ήταν ο ικανότερος. Έζησε σε πολυτάραχους καιρούς. Τις τελευταίες δεκαετίες, ο Τζένγκις Χαν και οι απόγονοί του είχαν ερειπώσει την Ασία από τη Σινική Θάλασσα μέχρι την Ουκρανία και την άνοιξη του 1241 στην Ουγγαρία έφτασαν ειδήσεις για έναν μεγάλο κίνδυνο: έχοντας πυρπολήσει το Κίεβο, ο Μπάτου, εγγονός του Τζένγκις Χαν, κατευθυνόταν προς τα ανατολικά περάσματα. Ο Μπέλα προσπάθησε να προετοιμάσει άμυνες, αλλά η επέλαση των Μογγόλων μέσα από τα Καρπάθια ήταν αστραπιαία· αφού αιφνιδίασαν και κατατρόπωσαν τους κοιμισμένους ούγγρους ευγενείς, περιπλανήθηκαν στη Μεγάλη Κοιλιάδα, αδειάζοντας και κατακαίγοντας τις πόλεις όλο το καλοκαίρι. Με την υπόσχεση ότι θα τους χάριζαν τη ζωή εάν μάζευαν τη σοδειά, τους έσφαξαν το φθινόπωρο όταν το αλώνισμα είχε τελειώσει· μετά, διασχίζοντας τον παγωμένο

* Εάν περνούσα από εδώ μερικούς μήνες μετά, θα είχα δει την ανασκαφή των πρώτων τμημάτων του παλατιού του βασιλιά Ματθία. Έμελλε ωστόσο να το δω πολύ αργότερα: τα μεγαλόπρεπα αναγεννησιακά ερείπια δίνουν μια ξεκάθαρη εικόνα τού πώς ήταν η βασιλική Ουγγαρία πριν από την κατάκτησή της από τους Τούρκους.

ποταμό την ημέρα των Χριστουγέννων, επιτέθηκαν στις δυτικές περιοχές. Λίγες πόλεις σώθηκαν εξαιτίας των τειχών ή των ελών που τις περιέβαλλαν, αλλά το Έστεργκομ κήηκε και οι περισσότερες άλλες σύντομα έγιναν στάχτη – οι κάτοικοί τους κατασφάχτηκαν ή απήχθησαν ως σκλάβοι.

Ξαφνικά, επικράτησε γαλήνη. Στο στρατόπεδο των Μογγόλων αγγελιαφόροι είχαν φέρει το νέο ότι πέντε χιλιάδες μίλια μακριά, στο Καρακόρουμ, ο Ογκοντάι, ο διάδοχος του Τζένγκις Χαν, είχε πεθάνει. Στις ακριτικές περιοχές της Σιβηρίας και πέρα από το Σινικό Τείχος, στα κατεστραμμένα βασίλεια του Χαλιφάτου, ανάμεσα στα ερείπια της Κρακοβίας και του Sandomir, στα πευκοδάση της Μοραβίας και στα χαλάσματα των ουγγρικών πόλεων που κάπνιζαν, οι σκόρπιοι βάρβαροι πρίγκιπες έστρεψαν όλοι ταυτόχρονα τα σχιστομάτικα παιδικά πρόσωπά τους προς την κινεζική Ταταρία – σε λίγο ξεκινούσε ο αγώνας της διαδοχής. Μέχρι τα μέσα του Μαρτίου είχαν εξαφανιστεί όλοι. Ο Μπέλα, επιστρέφοντας από το καταφύγιό του σε ένα νησί της Δαλματίας, βρήκε το βασίλειό του ερειπωμένο. Με τους θανάτους και τις αιχμαλωσίες ο πληθυσμός είχε μειωθεί στο μισό και οι επιζώντες άρχιζαν να ξεπροβάλλουν διστακτικά από τα δάση. Καθήκον του Μπέλα έμοιαζε να είναι η ίδρυση ενός νέου βασιλείου, και το πρώτο του βήμα ήταν να το καταστήσει ασφαλές από τους Μογγόλους. Εξού και το κάστρο μέσα στο οποίο περπατούσα στο Βίσεγκραντ. Μετά το φοβερό αυτό οχυρό ακολούθησαν πολλά άλλα. Την επόμενη φορά που οι Μογγόλοι εισέβαλαν, αποκρούστηκαν.

Στη μισοκοιμισμένη αποβάθρα του Βίσεγκραντ άκουγες εξίσου γερμανικά και ουγγρικά, αφού οι συνομιλητές ήταν οι Σουηβοί

του Γκέζα. Όταν οι Τούρκοι εκδιώχθηκαν, χιλιάδες οικογένειες χωρικών από τη νότια Γερμανία επιβιβάστηκαν σε πλάβες και κίνησαν από τις πόλεις του Άνω Δούναβη, κυρίως από την Ουλμ αρμενίζοντας προς τις εκβολές, αποβιβάστηκαν στην ερημωμένη ακτή και εγκαταστάθηκαν μόνιμα. Η γλώσσα και οι γιορτινές ενδυμασίες τους λέγεται ότι έχουν παραμείνει αναλλοίωτες από την εποχή της Μαρίας Θηρεσίας, οπότε και ρίζωσαν εδώ. Πρέπει να είχε συμβεί εκτεταμένη επιγαμία αλλά, παρατηρώντας άτομα με ξανθά ή κατάμαυρα μαλλιά, πίστεψα –πιθανότατα λανθασμένα– ότι θα μπορούσα να ξεχωρίσω έναν τυπικό Γερμανό από έναν τυπικό Ούγγρο.

Όταν το μονοπάτι κατά μήκος του Δούναβη στράφηκε ανατολικά, η λάμψη του πρωινού πλημμύρισε την κοιλάδα. Έπειτα από λίγο το ακρωτήριο ενός μακρόστενου νησιού, φτεροπλουμιστού με ιτιές, διακοσμημένου με γεωμετρικά μοτίβα χωραφιών με νεαρό στάρι, χώριζε τον ποταμό στη μέση. Ανάμεσα στα κλαδιά ήταν απλωμένα δίχτυα, ψαρόβαρκες ήταν αραγμένες πάνω σε κορμούς από αγριολεύκες, ιτιές και κορμοί στο χρώμα του κασσίτερου ύψωναν μια ασημοπράσινη ομίχλη πάνω από το σκουρότερο φύλλωμα του παραποτάμιου δάσους. Το νησί ακολουθούσε τα φιδιάσματα του ποταμού για είκοσι μίλια περίπου. Ένα όμορφο ατμόπλοιο τάραζε πού και πού τα νερά, και καθώς η ημέρα προχωρούσε, η αραιή κίνηση των μαούνων πύκνωσε.

Μέσα σε μια δυο ώρες όμως, ο ποταμός άρχισε να συμπεριφέρεται με έναν τρόπο που δεν είχε προηγούμενο από την πρώτη μας χιονισμένη συνάντηση στην Ουλμ πριν από έντεκα εβδομάδες. (Μόνο έντεκα εβδομάδες! Ήδη έμοιαζε μισή ζωή!) Πράγματι, ήταν η πρώτη φορά από τότε που το ποτάμι ανάβρυσε κελαρυστό από τον κάτω κόσμο στο πάρκο του πρίγκιπα Φούρστενμπεργκ στον Μέλανα Δρυμό. Ο Δούναβης, έχοντας διαγρά-

ψει δύο ίσα ημικύκλια, στρεφόταν προς τα νότια. Θα συνέχιζε την πορεία αυτή, ρέοντας ανεμπόδιτος μέσα από την Ουγγαρία για εκατόν ογδόντα μίλια –από την αρχή ως το τέλος της σελίδας του γεωγραφικού άτλαντα– μέχρι να στρίψει και πάλι ανατολικά κάτω από τις επάλξεις του Βελιγραδίου. Ήταν μια συναρπαστική στιγμή.

Μέχρι το απόγευμα, κοντά στην άκρη του νησιού που με συντρόφευε όλη την ημέρα, έφτασα στο Σεντέντρε, μια μικρή μπαρόκ πόλη με στενοσόκακα, λιθόστρωτες ρούγες, κεραμοσκεπές και καμπαναριά με κρεμμυδόσχημους τρούλους. Οι λόφοι ήταν χαμηλότεροι τώρα. Αμπελώνες και περιβόλια αντικατέστησαν τις πετροράχες και τα δάση, και στην ατμόσφαιρα πλανιόταν ένα αόριστο αίσθημα πως βρισκόσουν κοντά σε μια μεγάλη πόλη. Οι άνθρωποι της πόλης ήταν απόγονοι Σέρβων που είχαν τραπεί σε φυγή από τους Τούρκους πριν από τρεις αιώνες· μιλούσαν ακόμη σερβικά και εκκλησιάζονταν στην ελληνορθόδοξη μητρόπολη που είχαν χτίσει οι πρόγονοί τους. *Griechisch Orientalisch* στα γερμανικά, είναι διαφορετικοί από τους ουνίτες που ζουν ακόμα ανατολικότερα –*Griechisch Katholisch*–, οι οποίοι, μολονότι παραμένουν προσηλωμένοι στο ορθόδοξο τυπικό, αναγνωρίζουν τα πρωτεία του πάπα. Αυτά τα έμαθα αργότερα, αλλά θα έπρεπε να το είχα υποψιαστεί από το εικόνισμα που αντικαθιστούσε τον Εσταυρωμένο στον τοίχο της κάμαρής μου.

Ο Πάτρικ Λη Φέρμορ, ο μεγαλύτερος ταξιδιωτικός συγγραφέας της εποχής μας, σε ηλικία 18 ετών, το 1933, αντί να ακολουθήσει τη στρατιωτική σταδιοδρομία για την οποία τον προόριζαν, περνάει τη Μάγχη και ξεκινάει να διασχίσει την Ευρώπη με τα πόδια: προορισμός του η Κωνσταντινούπολη. Υποκινημένος από την ασίγαστη περιέργειά του για τον κόσμο, θα πραγματοποιήσει αυτό το μυθικό κατόρθωμα, περνώντας από δοκιμασίες και περιπέτειες.

Το βιβλίο αυτό είναι το δεύτερο μέρος του συναρπαστικού χρονικού του νεανικού ταξιδιού του Πάτρικ Λη Φέρμορ και καλύπτει τη διαδρομή του από τη Βουδαπέστη ως τις Σιδηρές Πύλες του Δούναβη.

Σε κάθε βήμα γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο ότι η περιπέτειά του δεν μπορεί να επαναληφθεί ποτέ: μόνο αυτός ο τόσο ξεχωριστός άνθρωπος σε αυτήν την κομβική στιγμή θα μπορούσε να έχει βιώσει και καταγράψει όλα όσα είδε. Τα γεγονότα που έζησε στη Γερμανία ρίχνουν ένα αχνό φως στην πορεία αυτού του ελεύθερου πνεύματος.

New York Times

Ο νεαρός Fermor φαίνεται ότι ήταν τόσο ευχάριστος συνταξιδιώτης όσο ευχάριστος αφηγητής υπήρξε ο πολύ μεγαλύτερος Fermor.

Houston Chronicle

ISBN: 978-618-03-2435-8

9 786180 324358
ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 82435